

УДК УДК 330.47

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

В. Приймак, С. Гинда

*Львівський національний університет імені Івана Франка
79008 м. Львів, проспект Свободи, 18
E-mail: pryimak_vasyl@ukr.net*

У статті розглянуто інформацію як ресурс економіки. Визначено заходи державної дії і умови, за яких інформація може ефективно відігравати роль економічного ресурсу. Виконано аналіз етапів розвитку інформаційних технологій. Досліджено тенденції розвитку інформаційного сектора економіки України. Розглянуто проблему поєднання планових і ринкових методів управління інформаційними процесами.

Ключові слова: інформація, інформаційні ресурси, державне регулювання економіки, інформаційна економіка

З розвитком інформаційних технологій, інформація стала одним із ключових ресурсів від якого залежить забезпечення національної та міжнародної безпеки, конкурентоспроможності, сталого соціально-економічного розвитку України. Тому інформаційні технології є однією з найважливіших складових обробки інформації, і саме їх розвиток веде поліпшення стану економіки в цілому. З'являються нові інститути, сфери бізнесу, складні фінансові інструменти, зростають вимоги до суб'єктів економічних стосунків, а саме - до якості інформації, якою вони володіють і на основі якої приймають рішення.

Інформаційні ресурси є дуже специфічною складовою в сукупності ресурсів розвитку держави, саме тому потрібні умови для розвитку технологій їх використання. Що стосується характеристики державних інформаційних ресурсів, то необхідно відмітити, що вони створюються за рахунок засобів державних бюджетів, призначені для реалізації функцій державного управління.

Академік І.Л. Бачило, внесла істотний внесок у розвиток теорії інформаційних ресурсів, вона пропонує викласти визначення поняття "ресурс (ресурси)" в наступному виді - необхідний системотворчий елемент організації конкретної доцільної людської діяльності, в ході якої вхідний ресурс перетворюється у вихідний ресурс заданої форми і якості, відповідно до встановлених цілей діяльності. Вона визначає, що інформаційний ресурс в структурному, предметному сприйнятті є масивом або окремим документом, який акумулює відомості (інформацію), що формуються за певною ознакою або критерієм [1, с.10].

Інформація в сучасному світі є найважливішим джерелом влади. Збирання, аналіз, опрацювання, вибір і ефективне використання інформації - необхідна умова функціонування влади. Держава, будучи центральним інститутом влади, активно використовує інформаційні стосунки: інформація зв'язує між собою державу і громадянське суспільство. Одним з найважливіших чинників, що визначає ефективність

роботи державної влади є рівень її інформаційного забезпечення, міра оснащення сучасними технічними, технологічними і телекомунікаційними системами.

На основі інформації приймаються управлінські рішення, які залежать від кількості та якості інформації, якою володіє будь-яка організаційна структура на ринку. Тому сьогодні перед нашою державою стоїть завдання удосконалення процесу використання наявних і виробництва нових інформаційних ресурсів, розробка дієвих методик управління ними і забезпечення інформаційної безпеки.

Концепція інформації як констатуючої сили соціуму лежить в основі теорії інформаційного суспільства, згідно якої посилення ролі інформації в усіх сферах громадського життя обумовлює трансформацію соціально-економічних і політичних процесів на державному і міжнародному рівні.

На наш погляд, найбільш відповідною для виявлення закономірностей розвитку інформаційних процесів в економіці являється концепція інформаційних революцій А.І. Ракітова [5], яка дозволяє зосередити увагу на історії і характері зміни способів передавання і обробки інформації, порівнюючи їх з основними етапами розвитку світового господарства. А.І. Ракітова виділяє п'ять інформаційних революцій, пов'язаних (послідовно) з появою мови, виникненням писемності, винаходом книгодрукування, появою електричної апаратури (телефонів, телеграфів, радіо, телебачення), винаходом комп'ютерів і виникненням трансконтинентальних комунікаційних мереж. Дослідження цих етапів розвитку інформаційних технологій дозволило виділити наступні закономірності розвитку інформаційних процесів в економіці:

- співпадіння основних етапів розвитку господарської системи і інформаційних технологій;

- техногенний характер розвитку господарської системи і інформаційних процесів;

- скорочення інтервалів між інформаційними революціями, що супроводжується зростанням господарських транзакцій;

- ущільнення економічного простору і часу з розвитком інформаційних технологій, на що зокрема вказує К. Хубієв [6]. В даному випадку під «ущільненням» розуміється зростання мережевих структур і швидкості обміну інформації усередині них, при цьому відбувається швидке зниження вартості транзакцій при зростанні їх кількості;

- перетворення інформації в один з основних видів ресурсів економіки. Ще з етапу зародження людської цивілізації, інформаційні процеси опосередковували господарську діяльність людей, але поступово інформація і знання почали набувати статус економічного блага, і на сучасному етапі цивілізаційного розвитку вони стають цінними товарами, основною умовою конкурентної переваги.

Поширення якості економічних ресурсів інформації і знань ведуть не лише до різноманітних позитивних ефектів, але і до проблем властивих економіці. Однією з фундаментальних проблем економічної теорії - співвідношення планових і ринкових методів регулювання економіки, централізованого і децентралізованого використання інформації. На цьому, зокрема, наголошує Я. Корнаї, розглядаючи проблеми централізованого використання інформації - проблеми бюрократичної координації планової економіки. Я. Корнаї вказує на переваги саме децентралізованого використання інформації - завдання збору та обробки інформації і стимули до її реального використання тут не розділені, а утворюють єдине ціле [4]. Я. Корнаї розглядає централізовану, планову систему координації, коли інформація, якою володіють підлеглі, повинна "пройти по інстанціях". Якщо підлеглий особисто не зацікавлений в передачі інформації, він може її не передати. З іншого боку, можлива ситуація, при якій його інтересам повністю відповідає передача інформації в спотвореному виді.

Основна проблема централізованої координації в тому, що обробка інформації і спонукальний мотив роз'єднані. Державне втручання необхідне там, де децентралізований вільний рух інформації породжує безліч несприятливих наслідків, що ускладнюються сучасними комунікаційними технологіями. Окрім корисних для користувача інформаційних продуктів, в мережі є шкідливі, небезпечні ресурси, які здатні завдати шкоди окремій особі і негативним чином позначитися на розвитку усього суспільства (пропаганда насильства, тероризму та ін.).

Необхідно відмітити, що входження у всесвітню мережу і реалізація потенціалу держави вимагає великих вкладень для технічного переозброєння на основі комп'ютерної техніки, як специфічного знаряддя праці нового інформаційного етапу економічного розвитку, що простежується в показниках оснащеності бізнесу комп'ютерною технікою. Так, в цілях дослідження, нами були проаналізовані темпи зростання обсягу реалізованих послуг споживачам підприємствами за видами економічної діяльності за 9 місяців 2014 року за показниками оснащеності підприємств України комп'ютерною технікою і можливості використання мережі Інтернет.

За даними Держстату України за 9 місяців 2014 року (див. рис.1) обсяг реалізованих послуг споживачам підприємствами за видами економічної діяльності «Комп'ютерне програмування та надання інших інформаційних послуг» та «Ремонт комп'ютерів і обладнання зв'язку» склав 10,58 млрд. грн. (4,6% від загального обсягу реалізованих послуг), що на 32,9 % більше ніж за аналогічний період 2013 року [3].

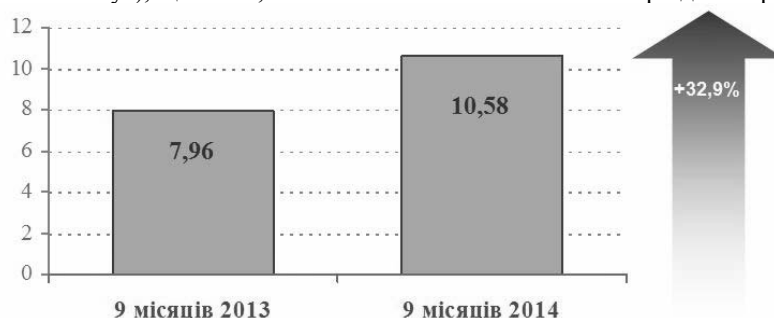

Рис.1.Обсяг реалізованих послуг споживачам підприємствами за видами економічної діяльності "Комп'ютерне програмування та надання інших інформаційних послуг" та "Ремонт комп'ютерів і обладнання зв'язку",млрд. грн.

За даними Держстату України станом на 9 місяць 2014 року кількість абонентів мережі Інтернет склала 5,91 млн., що на 2,6% більше порівняно з даними станом на 9 місяць 2013 року (див. рис.2) .

З проведеного аналізу абонентів мережі Інтернет, за регіонами України, можна зробити висновок, що у минулому і в цьому році, найбільша кількість користувачів інтернет спостерігається у м. Києві та Одеській області (див. рис. 3) .

За результатами проведеного Держстатом одноразового державного статистичного спостереження, а саме «Використання інформаційно-комунікаційних технологій та електронної торгівлі на підприємствах» (протягом 2010-2012 рр.). У дослідженні було охоплено 49 тис. підприємств, і з них у 2012 році 91,1% підприємств користувались комп'ютерами у роботі, що на 3,8% більше ніж у 2010 році. Найбільша частка таких підприємств у розрізі регіонів в Україні припадає на м. Київ, Донецьку, Дніпропетровську, Харківську області [3].

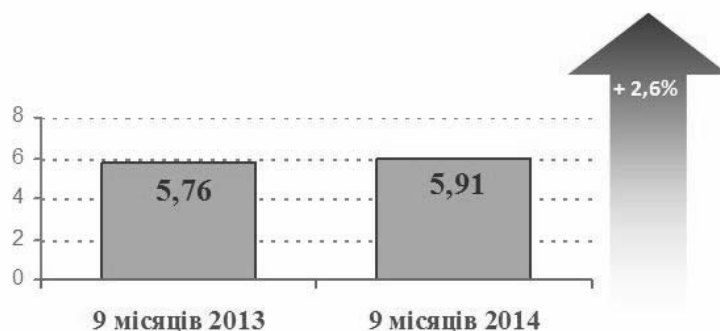

Рис.2. Абоненти мережі Інтернет, млн.

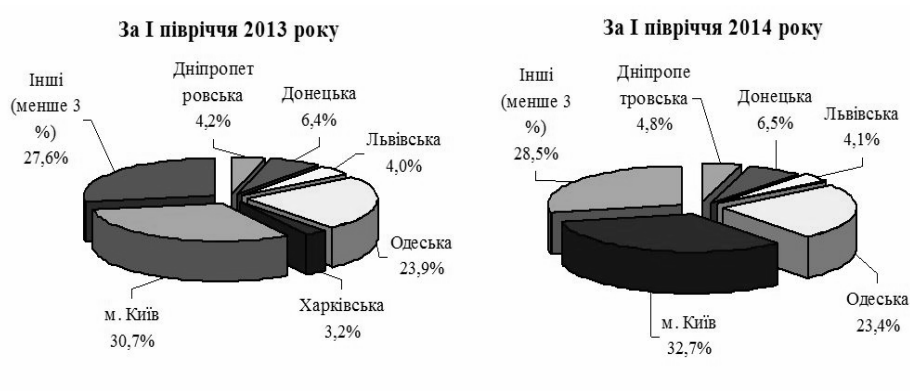

Рис.3. Абоненти мережі Інтернет за регіонами

Найвищий рівень комп'ютеризації (99,6%) показали підприємства, що здійснювали діяльність у галузі грошового посередництва, надання кредитів, страхування. Внутрішньою комп'ютерною мережею користувалося 62,7% підприємств. Кожне четверте підприємство, яке використовувало комп'ютери, мало функціонуючу домашню сторінку у внутрішній комп'ютерній мережі (Інтранет) та використовувало бездротовий доступ для своєї внутрішньої комп'ютерної мережі.

Частка підприємств, що мали доступ до мережі Інтернет становила 95,1% (що на 10 % більше ніж у 2010 році), з них 38% підприємств, використовували широко-смуговий доступ. Найбільша частка таких підприємств у розрізі регіонів в Україні припадає на м. Київ, Донецьку, Харківську, Дніпропетровську та Львівську області.

Протягом звітної періоду всі підприємства широко використовували можливості мережі Інтернет. Напрямки використання представлені на діаграмі (див. рис. 4).

За даними Держстату України у 2013 році в Україні налічувалося 86,38 тис. суб'єктів господарювання за видом економічної діяльності «Інформація та телекомунікації» різних форм власності, що на 29,8 % більше ніж в 2012 році. Кількість зайнятих працівників на цих суб'єктах господарювання у 2013 році становила 298,0 тис. осіб (майже 3% від всього зайнятого населення держави). Чистий прибуток

суб'єктів господарювання (підприємств) за цим видом економічної діяльності у 2013 році склав 4881,5 млн. грн., що на 30,6 % більше ніж у 2012 році. Також станом на 18.07.2014 року в Україні налічувалось 9523 суб'єкта господарювання, які здійснювали діяльність у сфері інформаційних технологій, зокрема, 2727 підприємств - за основним видом діяльності «Комп'ютерне програмування», 1392 підприємства - за основним видом діяльності «Консультавання з питань інформатизації» та 1359 підприємства - за основним видом діяльності «Оптова торгівля комп'ютерами, периферійним устаткуванням і програмним забезпеченням» [3].

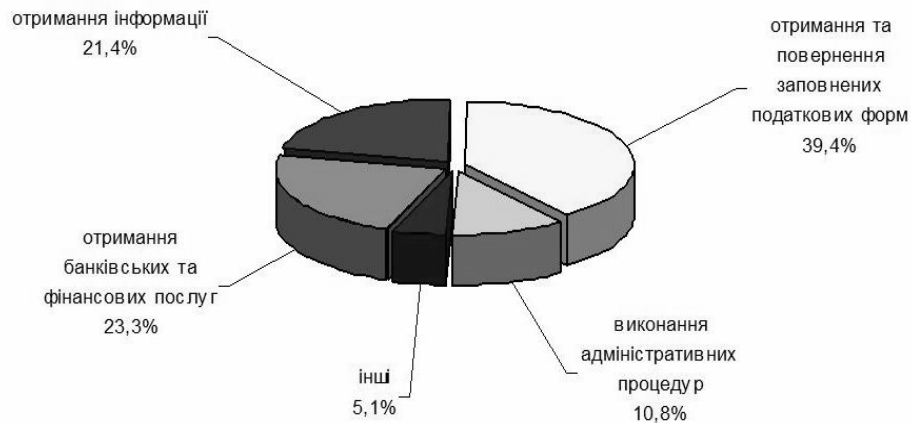

Рис.4. Напрямки використання доступу до мережі Інтернет підприємствами

Таким чином, інформаційна складова будь-якої діяльності є сьогодні домінуючою над усіма її іншими формами і компонентами. Знання і інформація стають одним із стратегічних ресурсів держави і суспільства, ресурсом соціально-економічного, технологічного і культурного розвитку. Інформація виступає потужною основою влади і стратегічним національним ресурсом.

Мережа Інтернет перетворилася на найбільший у світі бізнес-майданчик, проте характер інтернет-бізнесу створює різні проблеми. В такому середовищі формуються сприятливі умови для розвитку неконтрольованого тіншового бізнесу у світовому масштабі, саме тому це вимагає законодавчого регулювання інформаційних відносин. В першу чергу держава повинна створювати правову базу для регулювання механізму і ходу інформаційних процесів. При цьому пріоритет повинен віддаватися не методом централізованого впливу, а активному інформуванню учасників інформаційних стосунків. Це сприятиме створенню розумного інформаційного суспільства, а також буде слугувати основою розвитку нового типу свідомості.

Для забезпечення нормального розвитку інформаційних процесів економіки потрібна безпосередня присутність державного сектора. Інформація ефективно виконує роль ресурсу тільки при її повноті і відсутності махінацій із нею, лише тоді за допомогою технологій прийняття рішень можна створити умови і механізми для формування, розвитку і ефективного використання інформації у всіх сферах діяльності. В свою чергу, кожна особистість повинна розуміти та усвідомити важливість використання, спостереження та оцінювання необхідних даних. Адже слід пам'ятати, що інформація з мережі стає невід'ємною частиною інформаційної культури людини.

1. Бачило И.Л. Информационное право: Учебник / Под ред. Б.Н. Топорина. – СПб., 2001.- 305 с.
2. Буряк О.В. Інформаційний ресурс сучасної економіки // Креативна економіка. - 2010. - № 11 (47). - с. 72-78.
3. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. Офіційний веб-портал.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=151&language=uk>
4. Корнай Я. Социалистическая система. Политическая экономия коммунизма. – М.: НП «Журнал Вопросы экономики», 2000.
5. Ракитов А.И. Информация, наука, технология в глобальных изменениях. – М.: ИНИОН РАН, 1998.
6. Хубиев К. О содержании «новой экономики» // Экономист. – 2008. – № 5.

THE ROLE OF INFORMATION AND INFORMATION RESOURCES IN A MODERN ECONOMY UKRAINE

V. Pryimak, S. Hynda

*Ivan Franko National University of Lviv,
Prospekt Svobody 18, UA – 79008, Ukraine*

The article discusses the information as a resource economy. The measures of state action and the conditions under which information can effectively play the role of economic resources. The analysis of the stages of development of information technology. The tendencies of development of the information economy of Ukraine. The problem of the combination of planning and market management information processes.

Keywords: information, information resources, government regulation of the economy, information economy

РОЛЬ ИНФОРМАЦИИ И ИНФОРМАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ В СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ УКРАИНЫ

В. Прыймак, С. Гинда

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
79008 г. Львов, проспект Свободы, 18*

В статье рассмотрена информация как ресурс экономики. Определены меры государственного воздействия и условия, при которых информация может эффективно играть роль экономического ресурса. Выполнен анализ этапов развития информационных технологий. Исследованы тенденции развития информационного сектора экономики Украины. Рассмотрена проблема сочетания плановых и рыночных методов управления информационными процессами.

Ключевые слова: информация, информационные ресурсы, государственное регулирование экономики, информационная экономика.